

INTERVJU

Dr. Žiga Turk

Z reformami med najbolj razvite

Vida Kocjan, foto: Gregor Pohleven

Dr. Žiga Turk je univ. diplomirani inženir gradbeništva, magister računalništva in doktor tehniških znanosti. Šestega marca letos ga je državni zbor na predlog predsednika vlade imenoval za ministra brez listnice, odgovornega za usklajevanje in spremljanje izvajanja Strategije razvoja Slovenije. Širši javnosti je bil znan kot eden od pobudnikov in strokovnih urednikov računalniške revije *Moj mikro*. Je eden od pionirjev uvajanja svetovnega spleta v Sloveniji. Izdelal je tudi nekaj storitev, ki so prerasle slovenski okvir. Predava na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo in Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani, kot gostujoči predavatelj ali profesor je sodeloval na Kraljevi tehniški univerzi v Stockholmu, na Istanbulski tehniški univerzi in na Univerzi v Zagrebu. Poleg gradbene informatike ga zanimajo problemi, povezani z življenjskim ciklom znanja. Med drugim je sodeloval pri pripravi Nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa za obdobje 2006–2010 in pri strategiji ciljnih raziskovalnih projektov.

V okviru vladnih obiskov po slovenskih regijah ste pretekli teden obiskali Podravje. Kakšni so bili vaši občutki glede na videno in ali ste dobili kakšno idejo za svoje nadaljnje delo?

Obiski so zelo dober mehanizem, da prisluhnemo ljudem, podjetnikom na terenu in dobimo kako novo idejo ali pa se zastavi kakšno vprašanje. Konec koncev imajo ljudje »na terenu« veliko izkušenj in predlogov, naloga politikov je tudi v tem, da spoznajo, kateri so res dobri. Udeležil sem se odprtja novega nadzornega centra Dravskih elektrarn, s katerim se izboljšuje upravljanje z ekološko hrbtnico slovenske energetike. Bil sem tudi v podjetju Amis, da bi slišal, kako na razvoj telekomunikacij gleda Telekomov tekmeč. Ker sem v vladi nov, moram v kratkem času vzpostaviti stik z več ljudmi, zato sem vesel, da je Univerza v Mariboru organizirala okroglo mizo o prenosu znanja v gospodarstvo, kjer je prišlo do besede vsaj ducat ljudi.

Udeležili ste se tudi okrogle mize o prenosu znanja z univerze v gospodarstvo, ki je potekala v Univerzitetnem inkubatorju Ma-

ribor. Se vam zdi, da je ta prenos znanja v gospodarstvo zadovoljiv?

Ni zadovoljiv. Podjetniki znanstvenikov ne znajo izkoristiti ali pa znanstveniki res ne znajo nič uporabnega. Podjetja morajo univerzo v svojem okolju videti kot konkurenčno prednost in zelo sem bil vesel, ko so mi za tak primer povedali prav na okrogli mizi. Po vseh merljivih kazalnikih Slovenija na tem področju zaostaja za Evropo, Evropa pa še dodatno za ZDA in Japonsko, ki naj bi jo po prvotni lizbonski strategiji dohitevala. Znanje ni nekaj, kar bi zaprli v škatlice, knjige in bi ga potem »prenašali«. Znanje je v bistvu v glavah in več moramo narediti za to, da bi glave krožile ali pa vsaj prihajale skupaj. Če industrija naroči neko nalogo na univerzi, se iz nje ne bo naučila toliko, kot če bi tja nekoga poslala študirati ali pa če bi skupaj delali na nekem projektu. In tudi univerza, učitelji, študenti se od industrije lahko učijo recimo tako, da vrhunski strokovnjaki sodelujejo v študijskem procesu. Z znanjem je podobno kot z denarjem – čim hitreje kroži, manj ga potrebujemo. Številke kažejo, da so npr. slovenski tehnični znanstveniki nadpovprečno plodoviti v znanstvenem tisku, slovenska industrija pa izvažata podpovprečen delež visokotehnoloških izdelkov. Na mnogih področjih morda niti nimamo industrije, ki bi lahko izkoristila znanje na univerzi. V obdobju tranzicije se je gospodarstvo ukvarjalo z vsem mogočim, tudi z lastninjenjem, združevanjem, prestrukturiranjem. Pozabilo je na lasten razvoj. Tehnično malce boljši ali slabši izdelek je zanemarljiv v primerjavi s koristjo, ki jo prinese lastninsko preoblikovanje. Zdaj so ti procesi v veliki meri končani in novi lastniki se ozirajo po običajnih poslovnih načinih, ki bodo prinašali dohodke. In znanje je eden od njih. Zato je zdaj skrajni čas, da industrija raziskovalce, ki smo se nekako razvadili, da nam država plačuje radovednostno raziskovanje, vpreže v svoje razvojne načrte in da država tako sodelovanje spodbuja. Npr. tako, da predvsem v tehniki večino sredstev nameni ciljnim raziskavam in takim, ki jih sofinancira industrija. Evropa v okvirnih programih to že ves čas počne.

Tovrstnih in podobnih inkubatorjev, kot je v Mariboru, v Sloveniji ni veliko ali jih vsaj ni čutiti. Menite, da je treba njihov razvoj pospešiti? Kaj v bistvu lahko dajo gospodarstvu?

Pravzaprav vsi govorijo samo o inkubatorjih. V resolucijskem projektu Oreh so omenjene tri ustanove in vsaka bi imela inkubator. Ja, njihov razvoj je treba pospešiti, hkrati pa paziti, da se ne izrodijo v mehanizem, v katerem bo nekdo trošil davkoplačevalski denar. Potrebujemo namreč nova visoko tehnološka podjetja, stara se zelo težko prestrukturirajo iz nizko in srednje tehnoloških v visoko tehnološka. V Sloveniji so žal nova podjetja na tehnološko nižji ravni od povprečja, kar pomeni, da tistih, ki smo jih dolgo izobraževali, nismo naučili tudi podjetnosti. Naučili je pravzaprav neprimerna beseda. Podjetnosti se ne da naučiti. Podjetnost se privzgoji, zato imam več zaupanja v mladino, ki preprodaja stare učbenike in smuči, igra monopoli ali kako borzniško igro na internetu, kot pa v tečaje ekonomije.

Maribor je po osamosvojitvi plačal največji davek na področju gospodarstva. Zakaj tako in ali se vam zdi, da se stvari premikajo na bolje?

Maribor ni plačal davka osamosvojitvi, ampak socializmu oz. zaprtemu jugoslovanskemu trgu. Stebri mariborskega gospodarstva so se na jugoslovanskem trgu polenili in potem na svobodnem trgu preprosto niso bili konkurenčni. To si velja zapomniti, ker se večkrat pojavljajo ideje, kako naj bi država tu ali tam intervenirala. Izjemoma to morda gre, na dolgi rok se pa ne obnese. Na neki način je to, da se začenja znova, morda priložnost za hitrejši skok naprej, kot če bi bili ujetniki nekih neperspektivnih tovarn in podjetij. Pri tem lahko pomaga tudi nov način delitve denarja občinam. Podravske dobijo zdaj letno 18 milijonov evrov več. Poleg tega je v letih 2004–2006 v regijo prišlo tudi 16 milijonov evrov evropskega denarja, v naslednji finančni perspektivi pa naj bi ga bilo štirikrat več.

Sodelovali ste na tiskovni konferenci podjetij Elan in Gigodesign, ki sta prejeli prestižno mednarodno nagrado, Elan celo za izjemen

Reforme niso samo predlagane, ampak se tudi izvajajo. Veliko je bilo narejenega. Nekaj je še na dnevnem redu. Upam, da se bodo izvedle s potrebno korenitostjo.

► *design oziroma revolucionarno novost na področju smuči. Po drugi strani pa se prav to podjetje nikakor ne more dvigniti in postati poslovno uspešno. Kaj je po vaše krivo za to in kako naprej, da bomo Slovenci spet ponosni na tega našega specialista za smuči?*

Mislim, da smo na Elan ponosni, saj je to ena od slovenskih blagovnih znamk, ki je še nekako razpoznavna po svetu ali pa vsaj v naši okolici. Vse kaže, da so najtežji časi že za podjetjem. V časih, ko smo bili nanj »res ponosni«, je Elan vzdrževal zelo velikopotezno dirkaško ekipo, prodajal menda vrhunske smuči za več kot polovico ceneje od konkurence in si tudi na račun tega ponosa in zaupanja sposajal denar, ki ga ni mogel vračati. Danes se je cenovno praktično popolnoma približal konkurenci. Vsekakor je nagrada red-dot razlog za to, da smo na Elan ponosni. To je drugi slovenski izdelek, ki jo je dobil, in edina smučka na svetu.

Na tiskovni konferenci ste omenjali dejstvo, da »se inovacija sreča s popolnostjo«. Koliko imamo inovacij v Sloveniji in ali so inovatorji dovolj motivirani za svoje delo?

Po vseh statističnih podatkih je v Sloveniji razmeroma malo inovacij. Seveda je to spet povezano z gospodarsko strukturo pa s tem, ali imamo sistem, ki vse inovacije zajame in statistično prikaže. Če lastnik oz. vodstvo podjetja nista neumna, seveda nagradita ljudi z dobrimi idejami, sicer ti odidejo h konkurenci ali pa na svoje.

Kaj lahko na tem področju naredi država oziroma kaj je že naredila in česa ni?

Inovacije so v interesu podjetnikov. Te bi moralo najbolj zanimati, da izkoristijo vse potenciale svojih zaposlenih. Država je nekaj že naredila z davčno politiko, spodbuja tehniške študije, spodbuja ustvarjalnost, izvirnost v šolskem procesu, omogoča brezplačno šolanje, zaradi česar so visoko izobraženi ljudje morda na trgu dela cenejši.

Kaj nameravate kot minister narediti, da bi se stvari v prihodnosti obrnile na bolje?

Da bi bili zaposleni bolj inovativni? Da bi jih podjetniki bolj spodbujali k temu? Ti se morajo zavedati, da je edina prihodnost v inovacijah in ustvarjalnosti. Zelo bi me veselilo, če bi postalo ljudem jasno, da ne potrebujejo države, da se bolj ustvarjalno in podjetno obnašajo. Država bo še naprej spodbujala vzgojo raziskovalcev, predvsem tistih v gospodarstvu, davčne olajšave za raziskovalno dejavnost, inkubatorje, patentne pisarne itd.

Vlada vas je imenovala tudi za nacionalnega koordinatorskega izvršnega direktorja za izvajanje lizbonske strategije, kar je zahtevna naloga tudi z vidika predsedovanja Slovenije EU v letu 2008, pri katerem bo lizbonska strategija predvidoma ena prednostnih nalog. Kaj vas čaka na tem področju?

Barrosova prenovljena lizbonska strategija je odgovornost za reforme porazdelila med članice in inijo; ne dela se več od zgo-

raj navzdol. V članici naj bi lizbonski proces koordiniral »gospod Lizbona«. Glede na to, da je vladna služba za razvoj odgovorna za spremljanje reform, je to imenovanje logično. Med slovenskim predsedovanjem v letu 2008 se bo končal prvi triletni cikel prenovljene lizbonske strategije. Na spomladanskem vrhu sveta EU, ki mu bo predsedovala Slovenija, bomo sprejemali smernice za naslednji triletni cikel, zato je bila lizbonska strategija identificirana kot ena ključnih tem našega predsedovanja. Seveda si ne moremo domišljati, da bomo Slovenci postavljali te smernice, imeli pa bomo pomembno vlogo pri pripravi dokumentov, usklajevanju s članicami, iskanju kompromisov ... Torej bo to izziv, da postopke dobro speljemo, pa tudi priložnost, da plasiramo kakšno svojo idejo oz. poudarek. Treba bo dobro presoditi, kakšni so pogledi članic in Bruslja na posamezne probleme – kako iskati ravnotežje med socialo in podjetnostjo, med koordinacijo in subsidiarnostjo pa med velikim in majhnim Brusljem. Pogovore na to temo sem že začel. Prav v teh dneh so v Ljubljani predstavniki evropske komisije.

O tem, da je resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2023 potrebna, ste že govorili. Kje vidite svojo vlogo pri tem, da se bi ti projekti zares uresničili?

Z resolucijo je država postavila okvir za svoja razvojna prizadevanja za zelo dolgo časovno obdobje. Edino, kar je zanesljivo pri tem, je, da danes ne vemo, kaj vse bi bilo pametno početi leta 2023, zato je na resolucijo treba gledati kot na živ dokument, ki se bo v tem času gotovo spreminjal. Zelo dobro pa je, da imamo dokument, načrt, ki onemogoča, da bi kar na pamet dajali državni denar zdaj sem, zdaj tja. Tak dokument zelo poveča transparentnost trošenja davkoplačevalskega denarja in je, kolikor vem, prvi po osamosvojitvi. Resolucija pa je pač resolucija, to je seznam prihodnjih projektov, ki pa morajo projekti – v smislu investicijske naloge – šele postati. Nekateri napredujejo bolje, nekateri slabše. Nekateri so premalo ambiciozni, nekateri preveč. Izbrati bo treba med konkurenčnimi projekti, morda kak projekt črtati, kakšnega dodati. Vloga vladne službe za razvoj je v tem, da skrbi za koordinacijo projektov, za transparentno izbiro podprojektov, pomaga pri projektne vodstvu in seveda predvsem pri vseh nadgradnjah tega dokumenta.

Kaj mora država po vašem mnenju narediti za izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva?

Svobodni podjetniki so najboljši mehanizem za konkurenčnost gospodarstva in gospodarsko rast; država mora postaviti tak pravni okvir, ki jim to svobodo daje. Svoboda pa pomeni, da razpolagaš s tem, kar zaslužiš, in da si svoboden pri sprejemanju poslovnih odločitev, ker tudi pomeni, da imaš med čem izbirati. Če država podjetjem pusti razpola-

gati z večjim deležem svojega denarja; če so torej manj obdavčena, bodo konkurenčnejša. Ampak tu so meje, ker država potrebuje tudi denar za vojsko, policijo, upravo, za zdravstvo, pokojnine. Vprašanje je seveda, kako država s tem denarjem in s temi sistemi gospodari. Da ni dober lastnik v gospodarstvu, smo že ugotovili. Kar se svobode tiče – Marx je rekel, da dobiček nastane zaradi izkoriščanja človeka po človeku, Schumpeter, ki ga navajajo kot podlago za lizbonsko strategijo, da dobiček prinašata znanje in tehnologija. Milton Friedman pa uči, da je dobiček posledica svobodne, prostovoljne poslovne transakcije med dvema subjektoma, ki je opravljena v obojestransko zadovoljstvo. Poudarek je na obojestransko! In sistem mora biti narejen tako, da gospodarstvo lahko teče v obojestransko zadovoljstvo, to pa pomeni, da lahko izbiráš, da kupuješ tam, kjer za svoj denar dobiš največ. In podobno je tudi pri delu. Da lahko izbereš, kdo dela zate oz. pri kom delaš, kje boš lahko naredil več in te bodo zato bolje plačali. Zanimivo je, da so države, ki si jih Evropa postavlja za zgled pri lizbonski strategiji, spredaj ne samo pri vlaganju v znanje, ampak so presegle tudi razredni boj. Japonska, ZDA, Velika Britanija, Irska, Skandinavija ... ne govorijo o izkoriščanju, ampak o svobodi poslovne pobude. V teh državah sindikati niso politično vplivni in niso tesno povezani z nekaterimi strankami, kot je to primer v nekaterih državah na jugu in sredi Evrope. Zavedati se je treba, da je konec hladne vojne, da smo, upam, presegli kulturni boj in čas bi bil, da bi presegli tudi razrednega. Ta naloga še čaka nekatere opozicijske stranke. Preseganje razrednega boja pa seveda ne pomeni, da pozabimo na solidarnost. A solidarnost je varovalka, ne pa motor napredka. Solidarnost spada v polje odgovornosti, ki mora nujno spremljati vsako svobodo. Odgovornosti do soljudi, narave, svoje vesti.

Kakšno je vaše stališče do predlaganih reform?

Reforme niso samo predlagane, ampak se tudi izvajajo. Veliko je bilo narejenega. Nekaj je še na dnevnem redu. Upam, da se bodo izvedle s potrebno korenitostjo. Tudi Bruselj nam je dal nekaj uporabnih nasvetov. Na sploh imam kot novinec v politiki občutek, da vsi nekako vemo, kaj bi bilo pametno, a ker so nekateri od teh ukrepov nepopularni, je velika skušnjava, da se iz njih dela politika. Dajmo se že dogovoriti, kaj je za Slovenijo dobro, in to čim prej izpeljimo.

Kakšno je vaše stališče do zdajšnjega gospodarskega stanja v državi?

Nekdo je slikovito rekel: bilanca uspeha je dobra, bilanca stanja pa ne tako zelo. Ali drugače, Sloveniji gre zelo dobro, ampak v časih, ko ti gre dobro, je treba narediti nekatere poteze, ki bi spodbujale rast tudi naprej. Ko nam bo

šlo slabo, bodo takrat nujni ukrepi zelo boleči. Vzemimo npr. večjo fleksibilnost delovnih mest. Nanjo nas opozarja tudi Bruselj. V čem je problem? Vsi se bojijo zaposlovati za nedoločen čas, ker se bojijo, kako se bodo, če bodo v težavah, te osebe znebili. In zaposlijo za določen čas ali pa sploh ne. Tak delavec težko dobi posojilo, neenakopraven je v odnosu do kolega, ki je zaposlen za nedoločen čas, z eno nogo je na cesti, pogleduje za službo drugje. Tudi podjetnik razmišlja o prihodnosti manj drzno s svojo »začasno« posadko. V času gospodarske rasti več delovnih mest nastaja, kot jih izginja, in odpuščeni delavci bi zelo verjetno hitro našli drugo, bolje plačano in bolj perspektivno delovno mesto od tega, ki ga imajo, a tam niso zaželeni ali donosni. Z večjo fleksibilnostjo bi na prava mesta prišli pravi ljudje, več bi naredili, bolje bi bili plačani, plače bi ujele evropsko raven. Zaradi zdajšnje statičnosti delovnih mest, na katerih je predvsem srednja generacija, težko dobijo delo mladi in starejši.

Kje vidite Slovenijo čez 10 ali 15 let?

Mislím, da bomo ujeli spodnji konec tistega platoja, na katerem je veliko zahodnoevropskih držav. Na ključna mesta bo prišla nova generacija, ki se bo Jugoslavije spomnila samo še iz osnovne šole, ki bo bolj podjetna, ustvarjalna, izvirna, tekmovalna, dinamična, samozavestna ... ki ji bo iz socializma ostal čut za pravičnost in sočutje, ne bo pa na njem delala gospodarskih načrtov ali

temeljila pričakovanj, kaj vse ji mora država priskrbeti, plačati, omogočiti.

Minister ste ravno toliko, da spoznavate svoje delo in delo vlade. So se vaše pričakovanja uresničila ali pa je v resničnosti drugače?

Nisem imel posebnih pričakovanj. Presečen sem, koliko se v tej vladi dela, kako se s polno paro sprejemajo ukrepi, zakoni, uredbe, koliko je sestankovanja ...

In na koncu, ob vaši predstavitvi v parlamentu ste vse šokirali z wc-metlico, zato se tudi midva ne moreva izogniti temu. Kaj ste želeli pokazati s tem in kako lahko dosežemo, da bomo predvsem Slovenci takšne izdelke (mislím s cenovnega vidika) lahko tudi kupovali?

Za to metlico so nekateri pripravljene plačati 20-krat več zato, ker je lepo oblikovana. Za nekatere druge stvari smo nekateri pripravljene plačati več, ker so prave znamke, ker so ekološke, ker so domače, ker so narejene na pošten način, ker se umeščajo v neki kulturni vzorec ... Skratka, ti izdelki imajo nekaj več kot le uporabno vrednost, zaslužki so večji, storitve, ki ceno navijejo do te ravni, nastanejo blizu kupca. Zakaj plačate več za izdelek X kot pa za njegovo no-name kopijo? Ker vas je nekdo skozi reklame, sponzorstvo prireditev, vzgojo itd. prepričal. In naredil stroške tukaj, ne v tisti recimo šivalnici, ki je izdelek naredila. Z običajnimi, samo uporabnimi izdelki zahodna gospodarstva ne morejo tekmovali

Presenečen sem, koliko se v tej vladi dela, kako se sprejemajo ukrepi, koliko je sestankovanja ...

z Azijo in roboti. S temi, ki so nekaj več, pa lahko. Kdaj bomo Slovenci take izdelke kupovali? Saj jih. Morda ne ravno tako ekstremnih, ampak vsi, prav vsi kupujemo stvari, ki jih pravzaprav ne potrebujemo, za katere obstajajo cenejši, a manj prestižni nadomestki. V bistvu sprašujete, kdaj bomo lahko še bogatejši, da bomo lahko kupili še več stvari, ki jih ne potrebujemo. Ja, ko bomo podjetnikom dopustili, da nas bodo zaposlili še bolj produktivno, da bo od našega dela več koristi zanje in več denarja za nas. Ko bomo pri snovanju takih izdelkov sodelovali s svojo ustvarjalnostjo ali pa vsaj pomagali tistim, ki so bolj domiselni od nas. In bomo zaslužili veliko denarja, ki ga ne bomo imeli časa porabiti!

Obstaja seveda še drugačen odgovor. Ali ima vse skupaj sploh smisel? Razvoj? Rast? Morda bi pa lahko živeli malo počasneje, skromneje, bolj vsi enako ... Ja, morda se sliši lepo, celo znano, ampak jaz sem na položaju ministra za razvoj in ne za socialne zadeve, in če želiš krmariti čoln na divji reki, kar svetovno gospodarstvo je, moraš biti hitrejši od toka, ki te nosi, drugače utoneš. **D**